

ÖĞRETMENLERİN OKUL GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN ALGILARININ ÖRGÜTSEL GÜVEN VE MESLEKİ BAĞLILIKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ (*)

Mustafa Kemal ERÇEK (**)

Fırat Kıyas BİREL (***)

Öz

Bu araştırmada ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algılarının örgütsel güven ve mesleki bağlılıkları üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerinde bulunan 64 ortaöğretim kurumunda görev yapan 3143 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan 1068 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın verileri “Okul Güvenliği Algı Ölçeği”, “Örgütsel Güven Ölçeği” ve “Mesleki Bağlılık Ölçeği” ile toplanmıştır. Okul güvenliği algısının artması, örgütsel güvenin artmasını beraberinde getirmekte, azalması da örgütsel güvenin azalmasına neden olmaktadır. Okul güvenliği ve mesleki bağlılık arasındaki ilişkide öğretmenlerin okul güvenliği düzeylerinin mesleki bağlılık algılarını pozitif yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir. Öğretmenlerin mesleki bağlılık algılarının örgütsel güven alguları üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul güvenliği algısının hem mesleki bağlılığı hem de örgütsel güveni etkilediği, bununla birlikte mesleki bağlılığın örgütsel güven üzerinde etkili olduğu, ayrıca okul güvenliği algısının hem doğrudan hem de dolaylı olarak örgütsel güven düzeyini değiştirdiği görülmektedir. Sonuç olarak, öğretmenlerin örgütsel güven düzeyleri okul güvenliği ile mesleki bağlılık algılarından pozitif yönde etkilenmektedir. Diğer bir ifade ile öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algılarının olumlu olması hem mesleki bağlılıklarına hem de örgütsel güvene ilişkin algılarına olumlu etki edebileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Okul Güvenliği, Mesleki Bağlılık, Örgütsel Güven, Ortaöğretim, Öğretmenler.

*) Bu çalışma 2018 yılında “Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okul Güvenliğine İlişkin Algılarının Örgütsel Güven ve Mesleki Bağlılıkları Üzerindeki Etkisi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

**) Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Doktora öğrencisi (e-posta: narmem@hotmail.com). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7339-9951>

***) Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi ZG Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı (e-posta: firat.birel@dicle.edu.tr). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2001-0260>.

The Effect of Teachers' School Safety Perceptions on Organizational Confidence and Professional Commitment in Secondary Schools

Abstract

The purpose of this research is to determine the effect of teachers' school safety perceptions on organizational confidence and professional commitment in secondary schools. The research was based on the relational survey model. The population of the study was 3143 teachers who worked 64 high schools located in the central districts of Diyarbakır provinces during the 2016-2017 academic year. The sample of the study consisted of 1068 teachers selected by simple random sampling method. In this study, data were collected with School Security Perception Scale, Organizational Trust Scale and Professional Commitment Scale. When the overall effect of school security and professional commitment on organizational trust is evaluated, it is observed that school security perception affects both professional commitment and organizational trust; however, professional commitment influences organizational trust. As a result, it was seen that teachers' organizational trust levels were positively affected by school security and professional commitment perception. In other words, it can be said that teachers' positive perceptions about school security may have a positive effect on their professional commitment and organizational trust. As a result, it was seen that teachers' organizational trust levels were positively affected by school security and professional commitment perception. In other words, it can be said that teachers' positive perceptions about school security may have a positive effect on their professional commitment and organizational trust.

Keywords: *School Security, Professional Commitment, Organizational Trust, High School, Teachers.*

Giriş

Okulun bütün paydaşlarını kendilerini güvende hissedecekleri bir ortam olarak düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır. Çağımızdaki teknolojik, sosyal ve ekonomik alanlardaki değişimler büyük bir ivme kazanmıştır. Okullar bu değişim süreçlerini hem başlatan ve hem de bu değişikliklere uyum sağlamaya çalışan çok özel bir konuma sahip yapılarıdır. Toplumdaki ve okullardaki bu hızlı değişim süreci bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Eğitimin hedeflerini gerçekleştirmesine ve başarıya ulaşmasına engel olan temel ve güncel sorunlardan biri de güvenlidir.

Değişen dünya düzeni ve küreselleşmenin eğitim sistemi üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Kentsel ve zorlu yaşam biçimi nedeniyle aileler çocuklarına yeterli zamanı ayıramazken, çocuğun kişisel, duygusal gelişimi kontrolsüz bir çevreye kalmaktadır. Televizyon, bilgisayar gibi teknolojik araçlarla yayımlanan şiddet içerikli programlar, akran grupları çocukları etkilemekte ve şiddete eğilimli hale getirebilmektedir (Peper, 2012). Okulların güvenliği, okulların ortamı ve çevreleri ile alakalı bir sorundur. Okul güven-

liği öğrenci, öğretmen ve diğer personellerin kendilerini fiziklen, psikolojik olarak ve duygusal açıdan özgür hissetmeleridir (Dönmez, 2001: 64). Okul güvenliği, insan hakları dâhilinde öğrencilerin ve öğretmenlerin güvenlik haklarının kapsamasıdır (Kermit ve Flanary, 2005:101). Okul güvenliği kavramından hareketle güvenli okul kavramının da tanımlanması gerekmektedir. Güvenli bir okul; öğrenci ve öğretmenlerin, korkusuzca, sıcak ve samimi bir ortamda öğrenip ve öğretebilecekleri yerdir (Dönmez ve Özer, 2009:7).

Yani okulların güvenliği öğrencilerin ve öğretmenlerin kendilerini bedensel, ruhsal ve duygusal manada hür hissettikleri durumdur. Okul güvenliği, öğrenciler kadar öğretmenler için de önemli bir sorundur. Okul güvenliğine ilişkin olarak toplumsal roller ve görevlerle birlikte eğitim etkinliklerinin amaca ulaşmasında birinci derecede ilgili olan paydaşlar sorunun çözümünde ve uygulanmasında önemli aktörlerdir. Bu aktörlerden öğretmenlerin örgütsel güven ve mesleki bağlılık düzeylerinin etkilenmesinde de okul güvenliği ana unsurlardan biridir.

Okullarda yaşanan şiddet olayları incelendiğinde, Tomul (2018)'un değerlendirmesine göre Türkiye'de öğrencilerin yüzde 18.6'sı 'bir ayda birkaç kez herhangi bir zorbalığa maruz kaldığını' belirtmiş. Hatta okullarda gerçekleşen şiddet vakaları, öğretmenlerin yaşamını yitirmelerine sebep olmaktadır (Astor ve diğerleri, 2005). Özellikle batılı ülkelerde öğrencilerin yanında öğretmenlere de yönelik şiddet ve taciz olayları, öğretmenlerin öğretim yapma motivasyonunu tüketmekte, bir de pek çok öğretmenin mesleklerinden ayrılmasına neden olmaktadır. Okullarda meydana gelen şiddet olayları güven ortamının pozitif yönde gelişimini de geciktirmektedir.

Güven, risk almayı ve birinin başka birine zarar verebilecek davranışlar gerçekleştirmeyeceği inancına dayanan bir müdafaasızlığı kapsamaktadır (Hoy ve Tschannen-Moran, 2003:548) Louis (2007: 22)'e göre güven, bir kişinin veya grubun, diğerlerinin doğruluğuna, adillğine, dürüstlüğüne, hakkı gözetmesine, dostluğuna inanması ve itimat etmesidir. Güven, bir kişinin bir ilişkiye katılımını ve diğeri için savunmasız olma istekliliğini bireyin güvenilirlik, yardımseverlik, dürüstlük, yetenek, açıklık ve saygıya sahip olacıklarına olan inancıdır. Güven bireyler arasında olduğu kadar bireylerle örgütler arasında da bağlayıcılığı olan önemli bir etkiye sahiptir. Farklı şekillerde sınıflandırılmak ve boyutlandırılmakla beraber genelde birinci boyutta bireyin örgüte yani kurumsal yapıya ve işleyişe güveni, ikinci boyutta ise kurumsal yapının veya yönetimin bireye güveni. Ayrıca bir başka boyutlandırmada ise iş görenlerin yöneticilere ve yöneticilerinde iş görenlere güveni olarak iki şekilde düzenlenmektedir. Örgütlerde güven, bireye ve örgüte güven olarak iki boyutta ortaya çıkar (Tan ve Tan, 2000:245). Kişilerarası güvenin oluşabilmesi etkin bir iletişim sürecini gerektirmektedir. Söz edilen bu iletişim, kişinin karşıdaki kişi ile ilişki kurma veya geliştirme isteği veya ihtiyacı duymasıyla ve buna karar vermesiyle başlamaktadır (Tamer, 2012: 340). Hiyerarşide üstlerle astların arasında oluşan güven, başka bir söylemle aynı pozisyonlarda olmayanlar arasında oluşan güven, dikey güven kapsamındadır. Üstlerin astlarına karşı duydukları güveni belirleyen, astların işlerinde

sorumluluklarını paylaşma ve bağımsız olarak işlerini yapabilme isteklerine ve yeteneklerine olan inanma düzeyidir (Gilbert and Tang, 1998: 27). Alt kademedeki iş görenler içinse ast üst ilişkisi maaş zamları, promosyonlar, atamalar, iş görenlerin desteklenmesi gibi kaynakların dağıtımını noktasında önemlidir (Kramer, 1996: 34). İş görenler bu kaynaklara dair beklentilerinin karşılanması bakımından üst yönetimdekilere güven duyma ihtiyacı hissederler. Bu nedenle üstlere duyulan güvenin belirlenmesindeki unsur kendilerinden beklenen bağlılık ve destek duygusu ve öngörülebilirlikleridir. Örgütlerde güven ilişkisinin başlatılmasının sorumluluğu yöneticilerdedir (Whitener ve diğ., 1998: 518). Bu kapsamda üstlerden beklenen adil, kurallara uygun ve etik değerlere dayanan davranışlar geliştirmeleridir (Tamer, 2012:345). Okullarda güveni tahrip eden faktörler arasında yöneticinin verdiği sözleri yerine getirmemesidir (Hoy ve Tarter, 1997: 46). . Güvenli bir ortama sahip okulda okul personelleri arasındaki yüksek beklentiler, öğrencilere karşı olumlu yaklaşımlar, iyi bir düzeni olan sınıf ve okul ortamı, yüksek moral düzeyine sahip olan öğrenciler ve personel, öğrenciler ile aktif olarak ilgilenme ve öğrenciler arasında olumlu sosyal ilişkiler ağı örgütsel güvenin daha üst düzeyde olmasını sağlar (Hernandez ve Seem, 2004: 24).

Short ve Greer (1997), Kratzer (1997) ve Tschannen-Moran (1998)'in yaptıkları araştırmaların sonuçlarına göre örgütsel güven algısının üst düzeyde olduğu okullarda öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Güvenli okul ortamı öğretmenlerin mesleki bağlılık hissini desteklemekte ve örgütsel güven düzeyini artırarak duygusal ya da davranışsal problemlerin nadir ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır (Loukas, Suzuki ve Horton, 2006:491) Öğretmenlerin kendilerini güvende hissetmeleri işlerindeki motivasyonlarını artırmaktadır. Örgütsel güven düzeyi yüksek olan öğretmenler işlerine daha kuvvetli bağlanmakta, kuruluşun amaçları yönünde davranış göstermektedir. Fakat örgütsel güven düzeyinin düşük olduğu örgütlerde öğretmenler sorumluluk ve risk almaktan çekinmektedirler. Dolayısıyla örgütlerde örgütsel güven ortamının tesis edilmesi, örgüt hedeflerinin gerçekleştirilmesi bakımından oldukça önemlidir (Yılmaz, 2004:117).

Mesleki bağlılık kavramı ise ilk defa 1971'de Greenhaus tarafından tanımlanmıştır. Fakat mesleki bağlılığın günümüzde sorgulandığı manada ilk kez Morrow'un (1993) geliştirdiği olan beş kısımlı İş Bağlılığı Modeli içinde kavramsallaştırıldığı genel kabul görmektedir. Blau (1985:281) mesleki bağlılık tanımı; "bireylerin mesleğine veya yaptığı işe yönelik tutumu" olarak yapmıştır. Meyer ve Allen (1993:543), mesleki bağlılığı kişilerin meslekleri hakkında besledikleri psikolojik ilişkilerine ve mesleklerine yönelik duygusal reaksiyonları olarak tanımlamış; duygusal mesleki bağlılık, mesleki normatif bağlılığı ve mesleki devamlılık bağlılık olmak üzere üç boyutu olduğunu belirtmişlerdir. Mesleki bağlılığın her üç boyutu da kişinin meslekte kalma ihtimali ile ilişkili olmakla beraber bu isteğin derecesi bağlılık çeşidine göre farklı düzeydedir. Bu bağlamda mesleki bağlılık, mesleki kimliğin ön plana çıkarılması, mensubu olunan meslek için gayret gösterilmesi, değer, norm ve ahlaki prensiplere bağlılık geliştirilmesi, mesleki hedef, bireyin belli bir uzmanlık alanında beceri ve uzmanlık kazanmak üzere yaptığı çalışmalarının neticesin-

de mesleğini, hayatında ne derece merkezi bir yerde değerlendirdiği (Baysal ve Paksoy, 1999:8) olarak da tanımlamaktadır. Genel anlamda mesleği bağlılığın mesleğin amaçlarının ve kurallarının içselleştirilmesi ve mesleğin ilkeleri doğrultusunda uygulamalar içerisinde olunması olarak ta özetlenebilir.

Bütün bu nedenlerden dolayı okul güvenliğinin Diyarbakır da eğitim uygulamaları açısından mesleki bağlılık ve örgütsel güven üzerindeki etkilerini ve düzeylerini belirlenmesi ve öğretmenlerin okulların güvenliği hakkındaki algılarının bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algıları örgütsel güven ile mesleki bağlılıkları üzerindeki etki düzeyi nedir sorusu problem durumunu teşkil etmektedir.

Amaç

Bu çalışma Diyarbakır il merkezinde bulunan ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algılarının örgütsel güven algıları ile mesleki bağlılık düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Temel araştırma amacı çerçevesinde; öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algıları örgütsel güvenlerini ve mesleki bağlılıklarını yordamakta mıdır? Okul güvenliğinin örgütsel güven üzerindeki etkisinde mesleki bağlılık aracı değişken midir? Sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, Diyarbakır il merkezinde bulunan ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algılarının örgütsel güven algıları ile mesleki bağlılık düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçladığından ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim ve öğretim yılı içerisinde Diyarbakır ilinin merkez ilçelerinde (Sur, Yenişehir, Kayapınar ve Bağlar) bulunan 64 Ortaöğretim Kurumu'nda görev yapmakta olan 3143 öğretmen oluşturmuştur. Merkez ilçelerdeki tüm okullara (64) ulaşılmıştır. Ulaşılan okullardaki öğretmenlerden basit tesadüfi örnekleme metoduyla seçilmiş olan 1068 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma için örneklem büyüklüğünü belirlemede Karasar (2005)'in önerdiği formüle göre % 95 güven düzeyi ile 343 kişinin evreni temsil edebileceği hesaplanmıştır. Ancak örneklemin evreni temsil etme gücünü artırmak için Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki 64 okulun hepsinde uygulama yapılmıştır. Evren kapsamında olan 64 ortaöğretim okulunun tamamına araştırmacı tarafından gidilmiş, okul yöneticilerinin bilgisi dâhilinde öğretmenlere anketler doğrudan ulaştırılmıştır. Anketlerin yanıtlanması için araştırmacı bir ay zaman vermiştir. 1317 öğretmen veri toplama araçlarını doldurmuş ve araştırmacıya vermiştir. Ancak 249 anket eksik ya da yanlış veri girişi nedeniyle 1068 katılımcıya ait veri araştırma amacına uygun yeterlilikte olduğu belirlenmiş ve analiz edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmannın verileri; “Okul Güvenliği Algı Ölçeği”, “Mesleki Bağlılık Ölçeği ”ve “Örgütsel Güven Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Veri toplamada kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Okul Güvenliği Algı Ölçeği: Okul Güvenliği Algı Ölçeği (OGAÖ) hazırlanırken literatürde yer alan çalışmalar incelenerek 56 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur (Çelik, 2005; Tari ve Yılmaz çetin Eke, 2005; Çelik, 2007; Yener Demirtaş, 2007; Çankaya, 2010; Dönmez ve Özer, 2009; Turhan ve Turan, 2012). Ölçek taslağı oluşturulmasında literatürde yer alan bilgiler doğrultusunda ölçek “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde ifadeler alan 5’li likert derecelendirmesi ile öğretmenlerin katılım düzeylerini belirtmeleri şeklinde tasarlanmıştır. Daha sonra soru havuzunun kapsam ve görüş geçerliliği için uzman akademisyenlerin görüşlerine başvurularak uygun görülmeyen maddeler çıkarıldıktan sonra 56 maddelik soru havuzuna son şekli verilmiştir. Madde havuzunun ölçek taslağına dönüştürülmesinin son aşamasında 56 maddelik ölçeğin güvenilirlik ve geçerliliğini sağlamak amacıyla 2015-2016 Eğitim öğretim döneminde Diyarbakır il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görevli 250 öğretmene uygulanmıştır. Dönüt olarak 152 adet ölçek formu değerlendirilmiştir. Geliştirilen veri toplama aracı olan Okul Güvenliği Ölçeğinin güvenilirlik, geçerlilik ve açımlayıcı faktör analizleri ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Okul Güvenliği Algı Ölçeği Güvenilirlik Çalışması: Okul Güvenliği Algı Ölçeği güvenilirlik ve geçerlilik analizleri kapsamında sırasıyla madde boyut korelasyon analizi, madde analizi, anti imaj korelasyon matrisi yapılarak ölçekte yer alan madde sayısı tespit edildikten sonra ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Bartlett testi yapılarak faktör analize uygunluğu denetlenmiş ve uygun olduğu görülmüştür.

Madde Boyut Korelasyon Analizi çalışmasındaki okul güvenliği algısı ölçeği madde havuzu 6 boyut ve 56 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddenin ait olduğu boyuta olan katkısını incelemek ve katkısı düşük olan maddeleri analiz dışı bırakmak için maddelerin ait oldukları boyutların ortalama skorları ile korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda “Sağlık ve Temizlik Açısından Okul Güvenliği” boyutundan madde 4 ve madde 7’nin korelasyon katsayısının 0.30’dan düşük çıkması ve bu katsayısının düşük düzeyi ifade etmesi nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçekte yer alan maddelerin ölçek alt boyutlarına olan güvenilirliklerine olan katkılarını tespit edebilmek amacıyla Madde Analizi yapılmıştır. Bunun için Cronbach Alfa katsayısı her bir boyut için hesaplanmış ve her boyutta yer alan madde silindikten sonra Cronbach Alfa katsayısı değerleri 0.71 ile 0.88 arasında yer aldığı görülmüştür. Alt boyutların Güvenilirlik katsayıları değerlendirildiğinde en düşük güvenilirlik katsayısının ($\alpha=0.71$) “oldukça güvenilir” en yükseğinin ise ($\alpha=0.88$) “yüksek derecede güvenilir” olduğu tespit edilmiştir. Her boyutta yer alan maddelerin silinmesi halinde boyut güvenilirliklerinin önemli düzeyde değişmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle bu aşamada ölçekten herhangi bir madde silinmemiştir. Anti imaj korelasyon matrisi sonucunda “Mevzuat

ve Kurallar Açısından Okul Güvenliği” alt boyutundan madde 3 için r (0.35), “Sağlık ve Temizlik Açısından Okul Güvenliği” alt boyutundan madde 10 için r (0.26) korelasyon katsayısı 0.5’in altında olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle analiz dışı bırakılmıştır.

Analizler sonucunda geriye kalan 54 madde için veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek için KMO ve Bartlett küresellik testi yapılmıştır. KMO ve Bartlett küresellik testi (,078; $x^2=4212.366$; sd: 1326; P: ,000) analiz sonucuna göre KMO değerinin .78 ve Bartlett testinin p değerinin 0.05’ten küçük olması nedeniyle veri setinin ve örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir.

Açımlayıcı Faktör Analizi: Maddelerin faktörler ile olan ilişkilerini belirlemek için faktör yük değeri incelenmiş bu çalışmada en düşük faktör yükü .40 olarak kabul edilmiş ve bu sınırın altında kalanlar analiz dışı bırakılmıştır (Büyüköztürk, Şekercioğlu ve Çokluk, 2014). Okul güvenliği algı ölçeği açımlayıcı faktör analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1’ incelendiğinde ölçeğin; “Şiddete Bağlı (Psikolojik, Cinsel, Ekonomik ve Fiziksel Şiddet) Okul Güvenliği”, “Fiziksel Açısından Okul Güvenliği”, “Sağlık ve Temizlik Açısından Okul Güvenliği”, “Mevzuat ve Kurallar Açısından Okul Güvenliği”, Uygulama ve Davranışlar Açısından Okul Güvenliği”, “Çevreye Bağlı Okul Güvenliği” şeklinde altı boyuttan oluştuğu söylenebilir.

Tablo 1. Okul Güvenliği Algı Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analiz Sonuçları

Faktörler	Özdeğer	% Açıklanan Varyans	Cronbach Alfa	Madde Sayısı
Şiddet	9.691	24.229	.893	7
Fiziki	4.801	12.003	.814	8
Sağlık ve Temizlik	2.038	5.095	.809	4
Mevzuat ve Kurallar	2.009	5.023	.769	4
Çevreye Bağlı	1.687	4.218	.769	4
Uygulama ve Davranışlar	1.466	3.665	.781	4
Toplam		54.233		31

Sonuç olarak Okul Güvenliği Algı Ölçeği 31 maddeden ve altı boyuttan oluşmakta, toplam varyansın %54, 233’ünü açıklamaktadır.

Mesleki Bağlılık Ölçeği: Mesleki Bağlılık Ölçeği hemşirelerin mesleki bağlılık düzeyini belirlemek amacıyla Meyer ve arkadaşları (1993) tarafından geliştirilen, Tak ve Çiftçioğlu (2008) tarafından Türkçe ’ye uyarlanan ve geçerlilik güvenilirliği yapılan bir ölçektir. Ölçek duygusal mesleki bağlılık (6 madde), mesleki devamlılık bağlılığı (6 madde), ve normatif mesleki bağlılık(6 madde), olmak üzere üç boyut ve her boyutta altı ifade olmak üzere toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırma kapsamında toplanan verilerin iç tutarlılığını tespit belirlemek için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır.

Mayer ve arkadaşlarının belirlediği değerlerden (duygusal bağlılık: .82; devam bağlılığı: .74; normatif bağlılık: .83) düşük olsa da Duygusal Bağlılık (.66), Devam Bağlılığı (.80), ve Normatif Bağlılık (.76) alt boyutlarının oldukça güvenilir düzeyde oldukları söylenebilir.

Örgütsel Güven Ölçeği: Örgütsel güven ölçeği, okullarda örgütsel güven düzeyini ölçmek için Hoy ve Tschannen Moran'ın geliştirmiş oldukları Örgütsel Güven Ölçeğinden (TrustScale) yararlanılarak Yılmaz'ın(2006)Türkçeye uyarlamış olduğu bir ölçektir. Yılmaz (2006)'ın uyarlama çalışmasının sonucuna göre Örgütsel Güven Ölçeği "Yöneticiye Güven" (7 madde, $\alpha = .89$), "Meslektaşlara Güven" (8 madde, $\alpha = .87$), ve "Paydaşlara (öğrenci-veli) Güven" (7 madde, $\alpha = .82$), olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Bu araştırma kapsamında toplanan verilerin iç tutarlılığını tespit belirlemek için yapılan analiz sonucunda belirlenen Cronbach Alfa katsayıları incelendiğinde, Yöneticiye Güven (.89), Meslektaşlara Güven (.92), ve Paydaşlara Güven (.89) alt boyutlarının yüksek seviyede güvenilir oldukları tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri maksimum olasılık hesaplarına göre kovaryans matrisleri kullanılarak yapısal eşitlik analizi yapılmıştır. Yapısal eşitlik modeli için normalliğin değerlendirilmesinde (assessment of normality), kritik oranın (criticalratio) 10'un altında olması temel alınmıştır. Tüm analizler için anlamlı farklılıkların tespitinde $p < 0.05$ ve $p < 0.01$ önem düzeyi dikkate alınarak anlamlı kabul edilmiştir.

Yapısal eşitlik modelleri gözlenen ve gözlenemeyen (gizli) değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin sınanmasında kullanılır ve eşitliklerdeki değişkenler genellikle doğrudan gözlenen değişkenler ve gözlenen değişkenler ile ilişkili gizli değişkenlerdir. YEM gizli değişkenler seti arasında bir nedensellik yapısının var olduğunu ve gizli değişkenlerin gözlenen değişkenler aracılığı ile ölçülebildiğini varsayar (Yılmaz, 2004a, akt: Kaynak, 2012). Araştırma verilerinin analizinde SPSS 23 ve AMOS 23 istatistik paket programlarından yararlanılmıştır.

Bulgular

Yapısal Eşitlik Modellerine İlişkin Bulgular

Okul güvenliği, örgütsel güven ve mesleki bağlılık gizil değişkenlerinin birbirlerine olan etki derecesini, birbirlerini açıklama oranlarını göstermek ve okul güvenliğinin örgütsel güven ile olan ilişkisinde mesleki bağlılığın aracı bir değişken olup olmadığını anlayabilmek için iki model test edilmiştir. Bunlar temel model ve aracı modeldir. Baron ve Kenny'e (1986) göre, bir aracılık ilişkisinin ispat edilmesi için bazı koşulların sağlanması gerekir. Bunlar; (1) Bağımsız değişkenin (okul güvenliği) bağımlı değişken (örgütsel güven) üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır, (2) Bağımsız değişkenin (okul güvenliği) aracı değişken (mesleki bağlılık) üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır, (3) Aracı

değişkenin (mesleki bağlılık) bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkisi olmalıdır ve (4) Aracı değişken (mesleki bağlılık) bağımsız değişkenle birlikte analize dâhil edildiğinde, bağımsız değişkenin (okul güvenliği) bağımlı değişken (örgütsel güven) üzerindeki etkisi düşerken, aracı değişkenin (mesleki bağlılık) de bağımlı değişken (örgütsel güven) üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır.

Temel Modele İlişkin Bulgular

Maksimum olasılık hesaplarına göre kovaryans matrisleri kullanılarak yapısal eşitlik analizi gerçekleştirilmiştir. Şekil 1’de gösterilen temel modelin sonuçlarına göre, MI (Modification Indices) değerleri dikkate alınarak analiz edilen modelin uyum indeksleri şu şekilde elde edilmiştir: RMSEA=.059; SRMR=.066; CMIN\DF=2.50; GFI=.913; CFI=.921; AGFI=.918; NFI=.916; Chisquared=1448,851; df=580 ve $p=.000$ ’dir. Bu sonuç, modelin fit değerlerinin kabul edilebilir ve istenilen düzeyde olduğunu göstermektedir (Joreskog and Sorbom 1993; Byrne 2001; Bayram 2010).

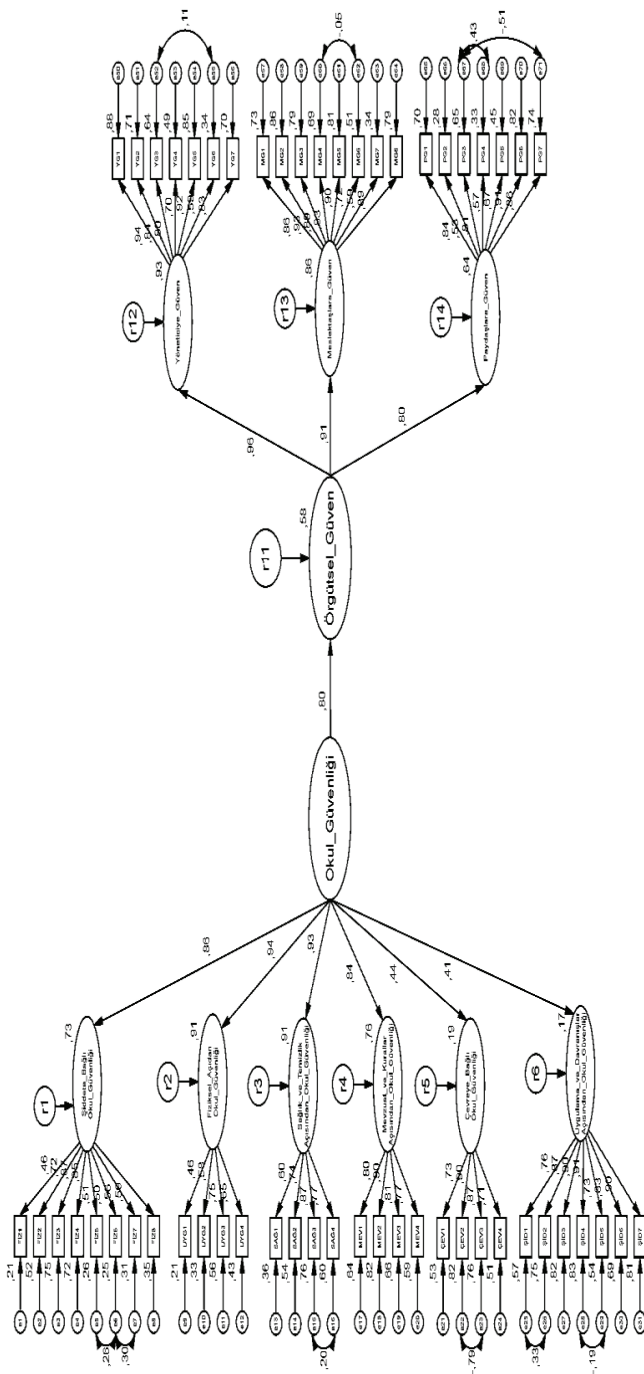
Okul güvenliği gizil değişkeninden örgütsel güven gizil değişkenine giden yola ait standardize edilmiş beta, standart hata ve anlamlılık değerleri ise Tablo 2’de gösterilmiştir. Elde edilen bu bulgulara, okul güvenliğinin örgütsel güven üzerinde anlamlı bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla aracılık rolüne ilişkin (Baron and Kenny 1986) yukarıda belirtilen birinci şartının sağlanmış olduğu görülmektedir.

Table 2. Temel Modelin Yol (Path) Analizi Katsayıları

Path	Standardize β	Standard Error	P
OkulGüvenliği → ÖrgütselGüven	.80	.04	***

Ayrıca, modeldeki standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayılarına bakıldığında, okul güvenliğinin örgütsel Güven üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($\beta = 0.80$; $p < 0,05$). Bu bulguya göre, okul güvenliğinin örgütsel güveni %80 oranında açıkladığı görülmektedir. Başka bir deyişle, öğretmenlerin örgütsel güven algılarında meydana gelen değişimin %80 oranında okul güvenliği algı düzeylerine bağlı olduğu söylenebilir (Şekil 1).

Şekil 1. Okul Güvenliğinin Örgütsel Güven Üzerindeki Etkisine İlişkin Model Diyagramı

Aracı Modele İlişkin Bulgular

Şekil 1’de gösterilen aracı modelde, okul güvenliği gizil değişkeni bağımsız değişken, örgütsel güven gizil değişkeni bağımlı değişken ve mesleki bağlılık gizil değişkeni ise aracı değişken olarak alınmıştır. Böylece hem daha önce ifade edilen aracılık rolüne ilişkin ikinci, üçüncü ve dördüncü etkilerin varlığı hem de araştırmamızın alt amaçları araştırılmıştır.

Şekil 2’de gösterilen aracı modelin sonuçlarına göre, MI (Modification Indices) değerleri dikkate alınarak analiz edilen modelin uyum indeksleri şu şekilde elde edilmiştir: RMSEA=.051; SRMR=.067; CMIN\DF=2,46; GFI=.921; CFI=.932; AGFI=.909; NFI=.916; Chisquared=2726,109; df=1110 ve $p=.000$ ’dır. Bu sonuç, modelin uyum değerlerinin kabul edilebilir ve istenilen düzeyde olduğunu göstermektedir.

Okul güvenliği ölçeğinin 6 gizil değişkeni ve 31 gözlenen değişkeni bulunmaktadır. Şiddete bağlı okul güvenliği gizil değişkeni .95 ilişki (korelasyon, etki) katsayısına sahiptirken, fiziksel açıdan okul güvenliği gizil değişkeni .97, sağlık ve temizlik açısından okul güvenliği gizil değişkeni .95, mevzuat ve kurallar açısından okul güvenliği gizil değişkeni .95, çevreye bağlı okul güvenliği gizil değişkeni .56 ve uygulama ve davranışlar açısından okul güvenliği gizil değişkeni .47 ilişki (korelasyon, etki) katsayısına sahiptir.

Mesleki bağlılık ölçeğinin 3 gizil değişkeni ve 18 gözlenen değişkeni bulunmaktadır. Duygusal bağlılık gizil değişkeni .97, devam bağlılığı gizil değişkeni .89 ve normatif bağlılık gizil değişkeni .95 korelasyon katsayısına sahiptir.

Örgütsel güven ölçeği, 3 gizil ve 22 gözlenen değişkenden oluşmaktadır. Yöneticiye güven gizil değişkeni .97, meslektaşlara güven gizil değişkeni .82 ve paydaşlara güven gizil değişkeni .81 korelasyon katsayısına sahiptir. Modelde belirtilen yollara ait standardize edilmiş beta, standart hata ve anlamlılık değerleri ise Tablo 3’de gösterilmiştir.

Table 3. Aracı Modelin Yol (Path) Analizi Katsayıları

Path	Standardize β	Standart Hata	P
Okul Güvenliği → Mesleki Bağlılık	.62	.04	***
Mesleki Bağlılık → Örgütsel Güven	.43	.04	***
Okul Güvenliği → Örgütsel Güven	.74	.06	***

Elde edilen bu bulgulara göre, okul güvenliği algısı, anlamlı olarak mesleki bağlılığı etkilemekte (standardize edilmiş $\beta= 0.62$; $p<0,05$), mesleki bağlılığın da anlamlı olarak örgütsel güvene etki ettiği görülmektedir (standardize edilmiş $\beta= 0.43$; $p<0,05$). Tüm bunların yanı sıra, mesleki bağlılığın modele dâhil edilmesiyle okul güvenliğinin örgütsel güven üzerindeki etkisi düşmüştür (standardize edilmiş $\beta=0.74$; $p<0,05$). Bu bulgu, araş-

tırmanın amaçlarında yer alan “Okul güvenliğinin örgütsel güven üzerindeki etkisinde mesleki bağlılığın aracılık rolü vardır” alt amacının doğruluğunu göstermektedir. Ayrıca bu sonuç, aracılık rolüne ilişkin (Baron & Kenny 1986) daha önce ifade edilen ikinci, üçüncü ve dördüncü şartların sağlanmış olduğunu göstermektedir (Tablo 3).

Araştırmanın sonuçları arasında yer alan bir diğer standardize edilmiş regresyon (Beta) katsayısına bakıldığında, okul güvenliğinin mesleki bağlılık üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ($\beta = 0.62$; $p < 0,05$) görülmektedir. Buna göre, örgütsel güven mesleki bağlılığı %38 oranında açıklamaktadır. Başka bir ifade ile öğretmenlerin mesleki bağlılık algılarında meydana gelen değişikliğin %38 oranında onların okul güvenliği algılarına bağlı olduğu ortaya çıkmıştır (Şekil 2).

Modelde öne çıkan diğer bir bulgu ise, okul güvenliği ve mesleki bağlılık gizil değişkenleri birlikte örgütsel güven gizil değişkenini %68 oranında anlamlı olarak açıklamaktadır. Yani, öğretmenlerin örgütsel güven algılarında meydana gelen değişikliğin %68 oranında onların okul güvenliği ve mesleki bağlılık algılarına bağlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, örgütsel güven üzerinde okul güvenliğinin ve mesleki bağlılığın önemli yordayıcılar (açıklayıcı) olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algıları olumlu hale geldikçe hem mesleki bağlılıkları hem de örgütsel güvene ilişkin algılarının artabileceği söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Okul güvenliği ve mesleki bağlılık algısının örgütsel güven üzerindeki etkisini ortaya koymayı hedefleyen yapısal eşitlik modelinin analizi sonucunda; öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algı düzeyleri, örgütsel güvenlerini pozitif yönde ve anlamlı olarak etkilediği ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, okul güvenliği algısının yüksek olması, örgütsel güveni olumlu yönde etkilemektedir. Yani, okul güvenliği algısının artması, örgütsel güvenin artmasını beraberinde getirmekte, azalması da güvenin azalmasına neden olmaktadır. Bu okul güvenliğine tehdit unsuru oluşturan risk ve tehlikelere karşı alınacak önlemlerin hayata geçirilmesinde okul içerisindeki paydaşların birlik, beraberlik, işbirliği ve dayanışma gibi faaliyetlerinin daha fazla arttığı ve örgüt içi iletişimin olumlu yönde akış gösterdiği ve informal ilişkilerin daha fazla olduğunu düşündürebilir. Mevcut risk ve tehlikelerden kaynaklanan tehditler bireylerin birbirlerine daha fazla yakınlaşmasına neden olarak örgüt kültürü ve iklimi üzerinde pozitif yönde bir durum yaratmaktadır. Bu da paydaşların birbirlerine belirgin biçimde güven duygusunu besleyebilmektedir.

Bu çalışmada, okul güvenliği ve mesleki bağlılık arasındaki ilişki incelenmiş öğretmenlerin okul güvenliği düzeylerinin mesleki bağlılık algılarını pozitif yönde ve anlamlı olarak etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bazı yazarlar “şahısların çalıştıkları örgütlerine mesleklerine bağlanma yönelimlerinin arttığı fikrindedirler. Bu itibarla örgütlerin yapılanma biçimi ve çalışma şartlarında meydana gelen değişimler çalışanların kariyer gelişimlerini belirsizleştirmekte ve bireyler çalıştıkları örgüte karşı olumsuz bir tavır geliştirmektedirler” (Morrow, 1993). Buradan hareketle sözü edilen çalışma koşullarının içerisinde okul güvenliği faktörü de bulunmaktadır. Okul güvenliğine ilişkin algının düşük olması aynı zamanda çalışma koşullarının da öğretmenler açısından olumsuz yönde değerlendirilmesine neden olmaktadır. “Üst seviyede mesleki bağlılık gösteren elemanlar, yetenek ve özelliklerini geliştirmek için gayret sarf eden, kariyerini geliştirmek için enerji harcayan, mesleğinde ilerlemeye çalışan ve meslekten ayrılma arzusu düşük olan elemanlardır” (Meyer vd., 1993; Lee vd., 2000). Ancak çalışma koşulları içerisinde yer alan okul güvenliği algısının düşük düzeyde olması çalışan öğretmenlerin meslekten ayrılma niyetlerini daha fazla artırmaktadır. Bu da mesleki bağlılık düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir.

Mesleki bağlılık düzeyini etkileyen faktörlerden biri de iş tatminidir. “İş tatmini kişinin işini ve işe ilişkin deneyimlerini değerlendirdiğinde duyduğu memnuniyet veya olumlu duygu; şahsın işe dair beklentilerinin çalışma ortamında karşılandığında oluşan duygusal bir durumdur” denilebilir. (Cranny vd., 1992). Mesleki bağlılık düzeyinin düşük olması öğretmenlerin hissettikleri duygusal durum olan iş tatmininin de düşük olduğu anlamına gelir. Bunun nedeninin de çalışma ortamında öğretmenlerin beklentilerinin karşılanamaması, yani okul güvenliği ile ilgili sorunların doğrudan çalışma ortamına etki ederek mesleki bağlılık düzeylerini düşürmektedir. Çünkü öğretmenlerin çalışma ortamı okullardır. Kişinin çalıştığı kurumda bazı sorunlar yaşaması, kişinin çalıştığı kurumu değiştirme isteğine ya da çalıştığı kurumu değiştiremiyorsa da meslekten uzaklaşmaya ve meslekten ayrılmaya yönelik tutum sergilemesine yol açar.

Bunun yanı sıra örgüt içi faktörlerden etkilenen güvenin de hangi faktörlerden ne ölçüde etkileşim içinde olduğunun belirlenmesi örgütler için önemli olmaktadır. Bu noktada örgüt içi değişkenleri etkilemesi söz konusu olan güvenlik algısının ve yine örgüt içi değişkenler üzerinde etkili olan mesleki bağlılığın örgütsel güven üzerinde ne tür bir etkisinin olduğunun tespit edilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca çalışanların, örgüt içindeki güvenlik ve bağlılık algıları örgütsel güvenlerini etkilemektedir. Bu bağlamda çalışmada, öğretmenlerin mesleki bağlılık algılarının örgütsel güven algıları üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmanın bir diğer alt amacına ilişkin olarak, öğretmenlerin okul güvenliği ve mesleki bağlılık algılarının birlikte örgütsel güveni %68 oranında anlamlı olarak açıkladığı sonucu elde edilmiştir. Bir anlamda, öğretmenlerin örgütsel güvenlerinde meydana gelen değişikliğin onların okul güvenliği ve mesleki bağlılık düzeylerine bağlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, örgütsel güven üzerinde okul güvenliğinin ve mesleki bağlılığın önemli yordayıcılar (açıklayıcı) olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu ise, okul güvenliğinin örgütsel güven üzerindeki etkisinde mesleki bağlılığın aracılık rolünün olduğudur. Yani öğretmenlerin mesleki bağlılık algılarının düşük olması, örgütsel güvenlerinin azalmasında veya tam aksine mesleki bağlılık algılarının yüksek olması örgütsel güvenlerinin artması yönünde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Örgütsel güven düzeyleri yüksek olan çalışanların zor dönemlerde bile yüksek bağlılık düzeylerine sahip olacakları ve örgütsel hedeflere ulaşmak için çaba sarf edecekleri düşünülmektedir (Çetinel, 2008). Okul güvenliğinden kaynaklanan sorunlar da çalışanların zor dönemleridir. Zor dönemlerde bile çalışanlar birbirlerine daha fazla bağlılık ve güven duymak zorunda kalabilirler.

Okul güvenliği ve mesleki bağlılığın örgütsel güven üzerinde etkisi genel olarak değerlendirildiğinde, okul güvenliği algısının hem mesleki bağlılığı hem de örgütsel güveni etkilediği, bununla birlikte mesleki bağlılığın örgütsel güven üzerinde etkili olduğu, ayrıca okul güvenliği algısının hem doğrudan hem de dolaylı olarak örgütsel güven üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, öğretmenlerin örgütsel güven düzeyleri okul güvenliği ile mesleki bağlılık algılarından pozitif yönde etkilendiği görülmüştür. Diğer bir ifade ile öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algılarının olumlu olması hem mesleki bağlılıklarına hem de örgütsel güvene ilişkin algılarına pozitif yönde etki edebileceği söylenebilir.

Öneriler

1. Okullardaki tüm iş görenlerin ve rehberlik birimlerinin okul güvenliği konusunda hizmet içi eğitime tabi tutularak daha aktif görev almaları sağlanabilir.
2. Mesleki bağlılık düzeyinin üst düzeye çıkarılması için okullarda yaşanan şiddet olaylarına karşı caydırıcı yaptırımların ve önlemlerin düzenlenmesi tıpkı son yıllarda sağlık çalışanlarına uygulanan şiddete yönelik hukuki yaptırımların eğitim iş görenlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi sağlanabilir.

3. Öğretmenlerin seçilmesinde ve atanması sırasında liyakat, özlük haklarında iyileştirme, ücret artışı ve sendikal faaliyetlerde teşvik edici kolaylıklar sağlanarak mesleki bağlılık düzeyleri üst seviyeye çıkarılabilir

Kaynakça

- Astor, R. A. & Benbenisbty, R & Marachi, R. & Rosemond, M. (2005). *School safety interventions: Best practices and programs. Children & Schools* 27(1).
- Aydın, A. (2010). *İlköğretim öğretmenlerinin mesleki bağlılıklarına etki eden faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baron, R.M & Kenny, D.A. (1986). *The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations*. Journal of Personality and Social Psychology, 51(6): 1173-1182.
- Bayram, N. (2010). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Baysal, A. C & Paksoy, M. (1999). *Mesleğe ve örgüte bağlılığın çok yönlü incelemesinde Meyer-Allen modeli*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 28 (1) 7-15.
- Byrne, B.M. (2001). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications and programming*. From <http://books.google.co_m.tr/books?id=c2HsLIDZonkC> (Retrieved September 28, 2013).
- Büyüköztürk, Ş. & Şekercioğlu, G. & Çokluk, Ö. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. (3. Baskı), Ankara: Pegem A Yayınları.
- Cranny, J.C. & Smith, P.C. & Stone, F.E. (1992). *Job satisfaction: How people feel about their job and how it affects their performance*. New York: Lexington Books.
- Çankaya, İ. (2010). *Okul güvenliğinin ilköğretim okulu öğretmenlerinin kaygı, motivasyon ve iş doyumunu düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, K. (2005). *Eğitimde acil durum yönetimi modeli önerisi*. Eurasian Journal of Educational Research, 20, 87-98.
- Çelik, K. (2007). *Okullarda acil durum yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık, ISBN:978-9944-474-11-5
- Çetinel, E. (2008). *Örgütsel güven ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki üzerine bir örnek olay*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, İ. Y. (2007). *İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin rol ve beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Dönmez, B ve Özer, N. (2009). *Okul güvenliği ve güvenli okul*. Ankara: Nobel Yayınevi
- Gilbert, J.A & Tang, T. Li-Ping, (1998). *An examination of organizational trust antecedent*. *Public Personnel Management*, 27(3).
- Hernandez, T. J. & Seem, S.R. (2004). *A safe school climate: A systemic approach and the school counselor*. *Professional School Counseling*, 7(4). Erişim Tarihi: 22.07.2018 tarihinde <http://www.schoolcounselor.org/files/7-4-256%20Hernandez.pdf>
- Hoy, W. K & Tarter, C. J. (1997). *The road to open and healthy schools: A hand book for change-middle and secondary school edition*. CA. Thousand Oaks: Corwin Press,.
- Joreskog, K.G. & Sorbom, D. (1993). *LISREL 8: structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. From <<http://books.google.com.tr/books?id=f61i3quHcv4C>> (Retrieved November 12, 2013).
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara.
- Kermit, B. & Flanary, R. A; (2005). *Protecting your school and students: The safe schools handbook*, USA, Erişim Tarihi: 04.11.2017. <http://bul.sagepub.com/content/80/579/44>
- Kramer, R.M., Tyler T.R. (1996). *Trust in Organizations: Frontiers of the oryand research*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kratzer, C. C. (1997). *A community of respect, caring, and trust: One school's story*. Paper presented at the annual meeting of the American educational research association. Chicago. (ERIC Document Reproduction Service Number: ED 409 654)
- Kaynak, Z. N. (2012). *Yapısal eşitlik modelleri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstatistik Anabilim Dalı. İstanbul.
- Loukas, A., Suzuki, R., & Horton, K. D. (2006). *Examining school connectedness as a mediator of school climate effects*. *Journal of Research on Adolescence*, 16(3), 491-502
- Louis, K.S. (2007). *Trust and improvement in schools*. *J Educ Change*, 8, 1-24.
- Meyer, J.P & Allen, N.J. & Smith, C.A. (1993). *Commitment to Organizations and Occupations: Extension and Test of a Three-Component Conceptualization*. *Journal of Applied Psychology*, 78, 538-551.
- Morrow, P.C. (1993). *The Theory and Measurement of Work Commitment*. Greenwich: JAI Press.
- Öğel, K., Tarı, I. ve Eke, C. Y. (2005). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları no:17.
- Peper, E. (2012). *The relationship between school violence, childhood danger, and the use of prevention and interventions in schools*, Master Thesis, USA.

- Short, P. M & Greer, J. T. (1997). *Leadership in empowered schools: Themes from innovative efforts*. Columbus: Merrill.
- Tak, B. ve Çiftçiöğlü, B. A. (2009). Üç boyutlu mesleki bağlılık ölçeğinin Türkçede güvenilirlik ve geçerliliğinin incelenmesine yönelik bir alan araştırması. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 10(1), 35-54.
- Tamer, İ. (2012). *Kurumlarda bireylerarası güven: Eğitim kurumlarında bir araştırma*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(1), 337-352.
- Tan, H. & Tan, C.S.(2000). Towards the differentiation of trust in supervisor and trust in organization. *Genetic, Social And General Psychology Monographs*, 126, 2, 241-260.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tomul, E. (2018). *Öğrenci refahı: Uluslararası sınav (PISA) verilerine göre bir değerlendirme*. II. Uluslararası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, S:906-914. ISBN: 978-605-67840-2-6
- Tschannen-Moran, M. (1998). *Trust and collaboration in urban elementary schools (Unpublished Doctoral Dissertation)*. Ohio: The Ohio State University.
- Turhan, M. ve Turan, M. (2012). Ortaöğretim kurumlarında güvenlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(1),121-142.
- Whitener, E. M & Brodt S. & Korsgaard, M. A. (1998). *Managers as initiator of trust: An exchange relationship framework for understanding managerial behavior*. *Academy of Management Journal*, 23(3), 513-530.
- Yılmaz, K. (2004). *Okul yöneticilerinin destekleyici liderlik davranışları ile okullardaki güven arasındaki ilişki konusunda ilköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(8), 117-131.
- Yılmaz, E. (2006). *Okullardaki örgütsel güven düzeyinin okul yöneticilerinin etik liderlik özellikleri ve bazı değişken açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya: Sosyal Bilimler Enstitüsü Selçuk Üniversitesi.